

Peacebuilding in Bosnië

Over de wijze van oorlogvoering is in de loop der jaren veel geschreven en met de hierover verschenen literatuur kunnen dan ook vele boekenkasten worden gevuld. Daarmee vergeleken zijn geschriften over het beëindigen van conflicten in aanzienlijk mindere mate beschikbaar, terwijl beschouwingen over het verkrijgen van een werkelijke vrede – na het sluiten van een vredesverdrag – nauwelijks zijn te vinden. In dit laatste geval gaat het niet alleen om het weer opbouwen van een door oorlogsgeweld getroffen land, maar zal het vooral moeten gaan om het tegengaan van enerzijds wraakgevoelens als gevolg van geleden verliezen of minder gunstige resultaten bij de gevoerde strijd, en anderzijds het (teveel) uitbuiten van de gunstige uitkomst van de oorlog, waaronder het compenseren van eigen verliezen. Voor deze laatste taak – het opbouwen van de vrede – staat de internationale volkerengemeenschap, als het gaat over de landen van het voormalige Joegoslavië, met name Bosnië. Het verdrag van Dayton en het Vredesaccord van Parijs hebben wel in formele zin een eind gemaakt aan de oorlog in Bosnië, maar het is voor velen de vraag of de uitvoeringsbepalingen voldoende zijn om een blijvende vrede in dit gebied te bewerkstelligen. Er zal vermoedelijk nog veel water door de Sava moeten stromen, voordat van een echte vrede zal kunnen worden gesproken. Dat wil zeggen dat een situatie is bereikt, waarbij de wederzijdse partijen op een respectvolle wijze met elkaar omgaan.

De naar aanleiding van de Dayton-accorden voor de duur van één jaar opgerichte *Implementation Force* (IFOR), kan wel toezien op de uitvoering en de naleving van een aantal vredesbepalingen, maar voor het verkrijgen van een duurzame vrede zal toch meer moeten gebeuren. Immers, de verschillende betrokken partijen in het voormalige Joegoslavië zijn m.n. door de Verenigde Staten sterk onder druk gezet, voordat zij instemden met de vredesvoorwaarden. De veronderstelling dat de strijd weer zal opblazen nadat de IFOR eind 1996 is vertrokken, is dus zeker niet denkbeeldig. Deze veronderstelling wordt onderstreept door de ervaring van een Tsjechische parlementsdelegatie, die bij een bemiddelingsbezoek aan het voormalige Joegoslavië te horen kreeg, dat haar aanwezigheid ongewenst was en waarbij de leiders van de betrokken partijen te kennen gaven dat zij het zelf wel zouden uitvechten, al zou het desnoods een half miljoen mensen kosten.¹

De heer Dienstbier, die deze uitspraak tijdens een lezing naar voren bracht, gaf een verklaring voor die houding. Hij stelde dat de Westeuropese landen al vele eeuwen onderling strijd hadden geleverd en inmiddels op grond van deze ervaringen (in ieder geval) na de laatste oorlog (Tweede Wereldoorlog) tot de conclusie zijn gekomen, dat de nationale belangen en ambities van naties niet kunnen worden gerealiseerd met oorlogen, maar veel meer door als partners samen te werken. De landen op de Balkan en de landen die behoorden tot het Russische rijk, kunnen niet op deze ervaringen bogen, want als er onderling een conflict was of dreigde, dan grepen de grote mogendheden (Rusland, Oostenrijk, Duitsland of Turkije) tijdig in en bepaalden zij de orde en de grenzen. Het is – aldus Dienstbier – nu voor het eerst dat deze naties zelf hun onderlinge relaties kunnen regelen. Het ziet er dus naar uit, dat ze daarmee ook bezig zijn.

De IFOR kan weliswaar zelf geen blijvende vrede brengen, maar de aanwezigheid van deze troepenmacht en de opgedragen taken scheppen wel de voorwaarden waaronder het (civiele) vredesproces ter hand kan worden genomen. Hierbij verdient echter wel een opmerking van de Adviesraad Vrede en Veiligheid de aandacht. Dit adviescollege merkt in een tussenadvies „*Nederlandse deelname aan de IFOR*” (d.d. 6

¹ Lezing J. Dienstbier, minister van buitenlandse zaken van Tsjechoslowakije 1989-1992, gehouden op 22 december 1994 te Brussel

dec. '95) op: „dat de conflictpartijen de vredesregeling zien als de voortzetting van de oorlog met vreedzame middelen”.

Helaas lijkt aan de uitvoering van het civiele mandaat van de vredesregeling nog het nodige te schorten. De Hoge Vertegenwoordiger van de internationale gemeenschap, de heer Carl Bildt, heeft aanzienlijk minder bevoegdheden dan de commandant van de IFOR. Bildt kan in feite slechts onderhandelen, coördineren en rapporteren. Hij zal dus al zijn talenten moeten aanwenden om de partijen te overtuigen. Dit (belangrijkste) deel van het vredesproces zal dan ook slechts kunnen slagen, als hem meer mogelijkheden worden geboden dan alleen schone woorden. Voor het herstel van de infrastructuur en de economie is tijd en geld nodig en hiervoor zal de internationale gemeenschap over de brug moeten komen. Daarbij gaat het niet om tijdelijke, maar om structurele maatregelen. Een soort „Marshall Plan” voor het voormalige Joegoslavië zal nodig zijn, waarbij de inwoners zelf de handen uit de mouwen moeten steken, maar het Westen de financiële middelen en mogelijkheden levert. De daardoor ontstane werkgelegenheid en het verkregen inkomen, zal bijdragen tot een zekere welvaart en hopelijk de lust om de zaak weer op te blazen doen afnemen. Daarbij blijft het overigens de vraag of al het menselijk leed wel zal kunnen worden vergeten; men mag echter hopen dat tijd en toegenomen welvaart in ieder geval de ergste wonden zullen helen.

² Tussenadvies AVV, *Nederlandse deelname aan de IFOR*. Zienswijze van de AVV, d.d. 6 december 1995.

Uitgaande van de hiervoor geschetste houding van de conflictpartijen, de recente gebeurtenissen in het veld (o.a. Mostar en Sarajevo) en het aarzelende begin van het vredesproces, zal nog een lange weg moeten worden afgelegd. Het na een jaar terugtrekken van de troepen die toezicht houden op de uitvoering van het vredesaccord, lijkt niet verantwoord. In dat geval is vermoedelijk al het werk voor niets geweest en moet van verspilling worden gesproken. Ook al zou de IFOR na een jaar verdwijnen, dan is een andere toezichhoudende strijdmacht nodig met overeenkomstige bevoegdheden. Uiteraard zullen de troepen niet eindeloos in Bosnië kunnen blijven, want dan zou een Cyprussituatie ontstaan. De termijn van het verblijf van de troepen zal in feite worden bepaald door de mate waarin de internationale gemeenschap bereid is financieel bij te dragen aan de opbouw van het verwoeste land. Hier kan worden gesproken van communicerende vaten; naarmate het Westen minder of meer investeert, zullen de troepen, langer of korter blijven (en dit laatste kost ook geld).

In het voorgaande zijn de situatie, de gebeurtenissen en de mogelijke ontwikkelingen tamelijk vereenvoudigd geschetst. Uiteraard moet er veel meer gebeuren om de gemeenschappen in het voormalige Joegoslavië weer redelijk te laten functioneren; een editoriaal leent zich niet voor een uitgebreide uiteenzetting hierover. Voor de Nederlandse militair zal het hopelijk wel duidelijk zijn geworden, dat naar verwachting zijn bijdrage aan de vrede in het voormalige Joegoslavië voorlopig nog niet is beëindigd.

